

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél íven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium; ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Nagypénteki gondolatok húsvét ünnepére.

Nagypéntek napja különösképen alkalmas arra, hogy eszünkbe juttassa bűneinket és hibáinkat, rossz hajlandóságunkat és bátortalan-ságunkat. Hiszen ama szent ártatlanság is ezek áldozata lett és ezek áldozata lesz azóta is naponként sok igazság, sok tisztaság, sok jó-akarát, sok nemes törekvés, sok emberi haladás. Mert azóta is vajhmi könnyen kiáltunk feszítsd meg-et arra, ki nem akarja más jármába törni a nyakát s mert azóta is kényelmesebb mosni a kezet, mint síkra szállani a felismert igaz-ságért. Ha meg épen az, aki útunkban áll, maga sem alkalmas a rábizott feladat mellett szívós kitartással megállni, ha esendő és bátortalan, dehogy is igyekszünk munkáját megkönnyíteni, őt magát megerősíteni: nagyobb bennünk a káröröm a velünk nem egy úton járó bukásán s a magunk helyzetének javultán, semhogy a jó ügy további sorsára gondolni akarnánk.

... Valaki azt kérdezte tőlem a napokban: mi lehet az oka, hogy míg pár évtizeddel ezelőtt büszkeség volt Magyarországon reformátusnak lenni s a reformátusok általában birták mind-egyik más vallásfelekezett rokonszenvét, ma ez a helyzet lényegesen megváltozott s míg egy-részt a református öntudat felettébb háttérbe szorult, másrészt azt lehet mondani, hogy épen a reformátusságnak nincs a többi vallásfeleke-zetek között igazi barátja; továbbá: mit remélek, lehet-é, van-é ebből az állapotból fel-támadás, lehet-é még olyan idő, amikor a ma-gyar reformátusok ismét elfoglalják azt az ön-maguk és mások által egyaránt megtisztelt helyet a magyar nemzeti tényezők sorában, melyről mostanában lehanyatlottak.

Megkísérlem ezekre a kérdésekre feleletet adni. Feleletet — mondom —, mert csupán az első kérdést kell megoldani; — ha megtalál-

tuk a káros változás okát, megtudjuk azt is, mimódon lehet azt eltávolítani. Úgy hogy inkább arról lehetne szó, hogy a válasz elé én is kérdést toljak: vajjon megokolt-e panasz-kodni a magyar reformátusság közéleti helyze-tének változása miatt, vajjon csakugyan mássá lett-e a vallásfelekezettek tekintélymérlege, mint régebben volt. Am ezt a kérdést föl nem teszem, mert úgy gondolom, az igenlő válasz annyira benn él mindenki tudatában, hogy erről bizony-kodni igazán felesleges fáradság volna.

Ha azt akarom tudni, hogy a magyar refor-mátusság miért veszített tekintélyéből és min-denki előtt megbecsült voltából, azt kell számba-vennem, minek köszönhette az az előtt kétség-kívül megvolt aránytalan nagy tekintélyét. Hogy nem gazdagságának, sem külső hatalmá-nak, azt mindenki tudja. Imponált a reformá-tusság, mert szegényen bár s a napról-napra megélhetésért keservesen küzdve, független ma-radt az államhatalom irányában; s mert nyo-morogva bár és szükségét szenvedve, mindenét adta a nemzeti kultúra emeléséért s a tanítás-ban és tudományban, akár az elért színvonal magasságát, akár az elterjedtség körét tekintve, vezető volt. Kedves és a szívekbe zárt volt a reformátusság, mert nem ok nélkül a tiszta magyarság, a nemes demokrácia és az őszinte liberáliszmus legigazabb képviselőjét látta min-denki benne.

Bizonyosan van még a magyar protestánsok között ma is számos vezető elme, mely az állami mankóra szorulás elismerését és elfoga-dását a protestáns egyházak jövő fejlődése szem-pontjából nem tartja szerencsének. De itt már úgy benne vagyunk a támogatásban, hogy a régi önállóság, az elvileg is helyes szeparáció, az egyház súlyos megpróbáltatása nélkül aligha volna helyreállítható. Erről hát ne is beszéljünk, nyugodjunk bele, hogy az állam támogat, sőt — mivel már úgy is oda az érintetlenség —

igyekezzünk e támogatás előnyeit minél jobban felhasználni; ám meg kell nyugodnunk abban is, hogy a rokonszenv és megbecsülés egyik alapja: a teljes függetlenség mégis csak hiányzik.

Körülbelől ép így meg kell nyugodnunk abban is, hogy az oktatás terén nem tudjuk a vezető helyet tartani. Az országos közoktatás-ügy egész szervezetének átalakulása szükségképpen vonta maga után az alakulásokat, melyek itt bennünket háttérbe szorítottak.

Ám ha institucióink változása érthetővé teszi is a tekintély alább szállását, ez nem ok arra, hogy a régebben általánosan érzett rokonszenv is megfogyatkozzék. Pedig erről is érdemes beszélni.

Én úgy látom, hogy a rokonszenv elvesztésének, vagy legalább is megcsökkenésének maga a reformátusság az oka. Nem azért, mintha a magyar nemzeti érzés, a demokrácia és a liberalizmus tekintetében megfogyatkozott volna, hanem mivel mindezekben elvesztette régi egységes karakterét. Tán épen a megbecsültség, a méltó rokonszenv volt ennek okozója, mely a gyöngébbeket, a kisebb fajsúlyúakat túlzásokba vitte.

Bevallhatjuk — minden javulás alapja a „mea culpa” elmondása —, hogy közülünk

sokaknál az erős magyarság szájkodássá, a demokrácia nemes iránya demagógiává, a liberalizmus a túlzó tendenciák támogatásává torzult. A munkás hazafiság, a vezető nagyságok tiszteletbentartása, a hagyományokban levő értékek megbecsülése háttérbe szorult épen a reformátusság széles köreiből. S azok, akik e túlzások káros hatásait meglátták, megrebbeve s lélekjelenlétüket elveszítve nem a régi szellem fenntartásában, hanem az ellenkező végletek magasztalásában igyekeztek orvoslást keresni. A reformátusság két táborra szakadt: egyik a népszerűség széles országútján, másik az arisztokratikus, feudális, vallási alapon osztályozó irányzatok síma útjain keresve — hiszem, hogy teljes jóhiszeműséggel — a közboldogságot. Amazok kénytelenek lettek a vezető szerepet átengedni olyanoknak, kiknél a túlzások kevesebb kockázattal járnak; emezek szükségképpen belekapaszkodtak a régi állapotok fenntartásának kívánatos voltát több okkal sürgetők uszályába. Az „in medio tutissimus ibis” igazságáról pedig, mely nemcsak református, de általános nemzeti szempontból is sokszoros megszívlelést kíván, itt és ott megfeledeztek.

Így történhetett, hogy míg régebben a zsidók tartották önmaguk iránti kötelességük-

Tárca

Az én igám.

Pap vagyok, temetni járok,
Útam szegélyzik sírvirágok,
Gyászt hirdet ajkamon a hang;
Jöttöm fogadja néma jajszó,
Panasz, kétség, szívben viharzó
S jelenti búgó gyászharang.

Megállok a koporsó mellett,
Melyet csüggedten ott emelnek
S körülállnak gyászos felek,
Melyben elhervadt az élet...
— Nincs a halálban, nincs kímélet —
Együtt síránkozom velek.

Nem szenved annyit, aki gyászol,
Mert megnyugszik a szív magától,
Ha könnyét elhullatta mind,
Ki keblén nyugszik a halálnak
Már pörbe senkivel se szállhat:
Siet, holott rérpártja int.

De járni bús, vak éjszakában,
Élet-halál nagy viharában
Örvénylő mélységek felett...

A deszkaszálat megragadni
S életre hittel megvirradni:
Ó, milyen nehezebb lehet!

Indul a gyászmenet zokogva,
Lehajtott fővel, imbolyogva
Közöttük némán ballagok.
Enyém a végbúcsú keserve,
A sír felett állok leverve
S ott — hittel arcom felragyog.

Megnyílt a titkok néma zára!
Az Istenségnek egy sugára
Elűz kétséget és tusát;
A sír nyugalmát már esengi
A lelkeim ihletetten zengi
Az örökélet himnuszát. Baja Mihály.

Husvétí énekeink.

Énekeskönyvünkben 12 husvétí ének van. Első közöttük a 18. számú dicséretünk: *Óh Úr Jézus, első gondunk*. Szerzője *Keresztesi József* szalacsi lelkész, kinek 37 éneke van énekeskönyvünkben. A mostani énekeskönyvünk 1806. évben készült s 1813. évben boesáttatott ki közhasználatra. Van benne 238 dicséret és 15 kezdő vagy felálló ének, összesen 253. A régi énekeskönyvek-

nek a liberalizmus táborának zömét és súlyban is legjelentősebb részét tevő protestánsok hű támogatását, ma sokan természetesnek találják, hogy a protestánsok menjenek a zsidók szövetségeseiül. Így történhetett, hogy míg régen a katolikus világnak nemzeti szempontból legértékesebb, nevezetesen magát első sorban magyarnak tudó része szívesen segítette a magyarságában excelláló reformátusok boldogulását, ma katolikus részen csak egy kis segédcsoportot látnak a reformátusok odahúzó csoportjában a nemzeti szempontból kevésbé megbízhatónak vélt zsidóság s az ennek táborához tartozóul tekintett többi reformátusok ellen. Magának a reformátusságnak két tábora pedig részint hangos szóval vádolja egymást az elvekhez, a hithez, az igaz magyarsághoz hűtlenséggel, részint — ahelyett hogy szembeszállana az igaztalanul kiáltozókkal — kedvetlenül félreáll s minden irányban elszintelenedik.

Ime, a magyar reformátusság nagypénteki tragédiája. Szenvedélytől vezetett sokaság, mely kész feszítsd meg-et kiáltani s bátortalan egyesek, kik a Pilátus kézmosását választják.

...Annak idején a nagypénteki szörnyű esemény nem vette el a bátorságát annak a kis csapatnak, mely a Mestert híven körülvette.

ből való 76. — 1806. évben készült 177. — Husvétii énekeink közül régiek: 23., 25., 26., 29. — 1806. évben készültek: 18., 19., 20., 21., 22., 24., 27., 28. A Keresztési József által szerzett dicséret: 2., 12., 14., 18., 31., 32., 38., 52., 56., 79., 96—106., 150., 151., 159., 164., 169., 178., 186., 191., 197., 201., 219., 223., 226., 228., 230.

Második husvétii énekünk: *Jézus, ki a sírban valál* a 19. szám alatt. Legszebb, legmagasztosabb énekeink egyike. A feltámadás apotheosisa, a sírja előtt álló keresztyénnek örökszépségű himnusza. Szerzője *Lengyel József*, korának legtermékenyebb énekszerzője, Keresztési József halála után szalacsi lelkész. Lengyel József 39 énekkel gazdagította énekeskönyvünket, de a 19. dicséret egymagában is biztosítja nevének a halhatatlanságot. Lengyel József énekei: 1., 13., 19., 21., 30., 39., 55., 66., 78., 80., 82., 84—91., 94., 95., 147., 158., 168., 185., 192., 196., 220., 221., 222., 227., 231., 233. dicséret és *Óh mely boldog ember az, — Úr Jézus, mely igen drága, — Úr Isten mi sok szükségét, — Ez új reggel arra serkent, — Uram, a töredelmes, — Úr Isten, téged* — kezdetű felálló énekeink.

20. *Győzelem, győzelem.* Szerzője *Pálóczi Horváth Ádám* világi főúr, a baranyai egyházak gondnoka. Szerzője még a 7., 9., 34., 41., 59., 60. és 69. dicséretnek is. Horváth Ádám a világi énekirodalom terén

Péter megtagadta bár Úrát, de csakhamar zokogva magába szállt. És hittek rendületlenül a megtanult igazságokban és nem kételkedtek, hogy az Úr valóban feltámadott. És tanúi lettek az Úr megdicsőülésének és kétszer sem változott a hold, mire a picike csapat az Úrtól nyert Lélek erejével az embereknek tömegét nyerte meg az igazság számára.

Én látok a mi magyar református egyházunkban elszánt híveket, magukat odadó apostolokat, kik tisztán őrzik az átvett tanításokat. Én hiszem, hogy a nagypénteki zűrzavar nem tarthat soká s az igazság mellett megállók ma tán kis csapatja ismét táborra növekedik.

Pünköszt nem messze van nagypéntek után.

Egyház

Köznapi reggeli bibliaolvasás Debreczenben.

Bizonyára emlékezetökben van még lapunk olvasóinak az a nagyfontosságú újítás, mely szerint a debreczeni lelkészi kar, a presbitérium hozzájárulásával, a folyó évi január 1. óta az összes debreczeni templomokban bevezette a mindennapos bibliaolvasást. Ehhez csatlakozik

is megörökítette nevét. Az akadémia birtokában ugyanis két kézíratos dalgyűjteménye van. Egyik: *Ó és új mintegy ötödfélszáz énekek.* Másik: *Magyar Áron.* Egyes dalokat közölt belőlük *Bartalus István Magyar Orpheus* című művében. Horváth Ádám gyűjteményéből két dalt *Káldy Gyula* is felvett *Kuruc dalok* című gyűjteményes munkájába (25., 26. szám).

21. *Mély gyászba borúlt a természet.* Lengyel Józsefé.

22. *Örvendeztetek egek.* Szerzője *Bátori István* serkei lelkész. Szerzője még 3., 33., 237. és 238. dicséretünknek is.

23. *Jézus meghalt bűneinkért.* *Szönyi Beniamin* hódmezővásárhelyi lelkésznek *Szentek hegedűje* című 13 kiadást ért énekeskönyvéből (113. szám) vétetett át három vers kihagyásával. *Szönyi Szentek Hegedűjé*-ből való a 61. dicséretünk is (Hogy eljött az idők teljessége), de ez olyan erős átdolgozással jött át énekeskönyvünkbe, hogy az eredetire alig lehet ráismerni. Leginkább a 2., 3., 5., 6. és 10. versek egyeznek az eredetivel.

24. *Légy áldott kegyelmes Istenünk.* Szerzője *Szilágyi Mihály* hamvai lelkész, aki a 9. és 11. dicséretnek is szerzője.

25. *Emlékezzünk e napon.* Régi ének. Legelőször az 1579. évi debreczeni énekeskönyvben jelenik meg, melynek egyetlen meglevő példánya a kolozsvári refor-

hétfőn reggel a 10 parancsolatnak, szombaton reggel pedig az apostoli hitvallásnak felolvasása. — Ezúttal arról óhajtok pár szóval megemlékezni, hogy az új rend eddigéle hogyan vált be s minő gyakorlati értékűnek bizonyult?

Elsőben is megállapíthatjuk, hogy a hívek, minden nagyobb meglepetés nélkül, — mondhatnám mint természetes és magától értetődő dolgot fogadták az új rendet. Ennek az a magyarázata, hogy Debreczenben manapság is, egész éven át minden templomban tartanak bibliamagyarázatok; a beiső templomokban hetenkint kétszer, a külső templomokban hetenkint egyszer. Tehát az Isten ígéjének a többi köznap reggeli istentisztelet középpontjába is odahelyezése úgy szerepelt s úgy tekinthető, mint az eddigi jó rend kiegészítése és kiépítése.

A mindennapos bibliaolvasás hatása felreismertetlen. Tapasztalható ez elsőben is abból, hogy a köznap reggeli templomi órák lényegesen látogatottabbak. Másfelől oly kedves változatosság van eme felolvasott bibliai részek által belevive az istentiszteletbe, mely a hívek részéről az eddiginél fokozottabb érdeklődést váltja ki. A felolvasandó részek ugyanis nagy gonddal és szeretettel vannak összeválogatva s körülbelől egy-egy heti program egymással tartalmi, vagy logikai összefüggésben áll. Sorra kerülnek az egyes zsoltárok, prófétai ítélethirdetések és vigasztalások; majd egy-egy heti evangéliom-sorozat, változtatva az apostoli levelek intelmeivel,

a vigasztalások szózatával. A bűnbánati hét, tavaszi hét, nagy hét: mind-mind megtalálja a maga bibliai leckéjét s a bibliai lecke megtalálja az utat a hallgatók szívéhez.

A köznap reggeli új liturgiával átalakultak köznap reggeli könyörgéseink is. Valamivel rövidebb, — de egységesebb, tömörebb és tartalmasabb a köznap imádságunk azóta. Alapgondolatát megadja a felolvasott bibliai szakasz; ugyanahhoz igazodik a hálaadás, bűnbevallás és kérés szava. — Érdekes megjegyezni, hogy azóta mintegy önkéntelenül csukva maradtak a régi sablonos, mondhatnám elavult imakönyvek s a felolvasott szakasz előzetes átgondolása bőséges anyagot és inspirációt ad a sokkal közvetlenebb és így jogosultabb könyv nélkül való imádkozásra.

A múlt alkalommal, az új rend behozatalakor már közöltük a köznap reggeli bibliaolvasás külső kereteit; ezúttal bemutatunk egy havi ilyen biblia-témát, melyet alulírott állított össze s amely rendszerint havonta köröztetik a lelkészi karban (újabbán vidékre is egyre-másra elkérik). Természetesen a lelkészeknek szabadságában áll rajta tetszésük szerint változtatni is. — Ez a kis sorozat tájékozást nyújt a szép terv gyakorlati megoldása felől. — Íme az *április havi olvasható bibliai részek*: Hétfő ápr. 3. Zsolt. 191—15. (10 par.) Kedd ápr. 4. Zsolt. 1041—17. Szerda ápr. 5. Zsolt. 10418—35. Csütörtök ápr. 6. Dán. 94—19. Péntek ápr. 7. Zsolt. 221—20. Szombat ápr. 8. Zsolt. 91. (Ap. hitv.)

mátus főiskola birtokában van. Első tekintetre latin himnusz fordításának látszik, de nem az. Régi énekeskönyveink is nem a himnuszok, hanem a husvéti énekek közt hozzák. Mostani énekeskönyvünket megelőző öreg énekeskönyvünkben a 222. szám alatt található 21 verssel. Dallama magyar.

26. *Feltámadt a mi életünk.* Sokat tünődtem, hogy vajjon honnan vette magát ezen mind tartalmára, mind szerkezetére (versforma), mind dallammenetére nézve sajátosságos, mondhatni: különleges énekünk, melyben kiforrotlan magyar őserőt érzek. Különösen mesterkétebb, művésziesebb versformája az, mely elütővé teszi korabeli társaitól, mely megnehezíti a róla való véleményalkotást. Kálmán Farkas *Péczeli Király Imrét* tartja szerzőjének azon az alapon, mert ezen ének fölött a csurgói kodexben tintabejegyzéssel a Péczeli Király Imre nevét látta. Legyen! Énekeskönyveinkben a 17. század második felében jelenik meg először. 1778. évi öreg énekesünkben a husvéti énekek közt 226. szám alatt négy verssel látható.

27. *E husvét ünnepében.* Szerzője *Budai Ézsaiás* püspök. Ugyancsak ő a szerzője 6. számú *Ez esztendő áldással* kezdetű újesztendei éneknek is.

28. *E husvét ünnepnapja.* Kálmán Farkas szerint régi. Révész Imre szerint régiből alakította Földvári József. Én régi énekeskönyveink egyikében sem találtam,

azért 1806-ban készült új éneknek s Földváriénak tartom, ki debreczeni professzor volt. Földvári írta még *Szent Isten noha néked, — Óh Úr Isten légy közöttünk, — Jövel óh áldott szent Lélek* — kezdetű felálló énekeket s a 47. dicséretet: *E pünköst ünnepében.*

29. *E husvét ünnepében.* Régi ének. Már a kodexekben s a Geleji Katona *Graduáljában* (16., 36.) is megvan, ahonnan *Geleji Katona István* szerzeményének tartják. Énekeskönyveinkbe a 18. században jött át. Éneklük hazai evangélikus testvéreink is, de a vers második felében változtatással (Ev. énekeskönyv 90. Legújabb kiadás 211.) Öreg énekeskönyvünkben 227. szám alatt található fel.

Ennyi az mindössze, amit husvéti énekeinkről régi énekeskönyveink nyomán s kutatásaim alapján megtudhattam. Szerencsésebb kutató később több adatnak juthat birtokába.

* * *

Új énekeskönyvünk revizionális munkája befejezéshez közeleg. A tervezet szerint (1913. évi konventi jegyzőkönyv 366. lap) kimaradnak 18., 23., 24., 25., 26., 28. és 29. számú husvéti énekeink, megmaradnak a 19., 20., 21., 22. és 27. számú énekek. A megmaradtakhoz hozzájön a Próbáénekeskönyvből még két ének: *Vessük le már a gyászruhát* (110), és *A Golgotán megszünt a jajszó* (111).

Szügyi József.

Hétfő ápr. 10. Ján. 10₁—16. (10 par.) Kedd ápr. 11. Ján. 10₁₇—38. Szerda ápr. 12. Ján. 12₂₀—36. Csütörtök ápr. 13. Ján. 13₁—20. Péntek ápr. 14. Ján. 13₂₁—35. Szombat ápr. 15. Ján. 14₁—15. (Ap. hitv.)

Bűnbánati hét. (Nagyhét.) Hétfő ápr. 17. Luk. 19₂₉—48. (10 par.) Kedd ápr. 18. Ésa. 52₁₃—53₁—12. Szerda ápr. 19. Ján. 15₁—12. és 17₁—5. Csütörtök ápr. 20. Ján. 17₆—26. Péntek ápr. 21. *Nagypéntek* (Mát. 26. és 27.) Szombat ápr. 22. Luk. 23₃₉—57. (Ap. hitv.)

Hétfő ápr. 24. (*Husvét II. napja.*) Kedd ápr. 25. Luk. 24₃₆—49. (10 par.) Szerda ápr. 26. Luk. 24₁₃—35. Csütörtök ápr. 27. Ján. 20₁—18. Péntek ápr. 28. Ján. 20₁₉—21—14. Szombat ápr. 29. Zsolt. 16. (Ap. hitv.)

Uray Sándor,

debreczeni református lelkész.

A nagykarolyi egyházmegyéből.

Április hó 12-én Nagykarolyban gyűltünk össze közgyűlésre. Az elnökség világi feje Debreczenből átköltözött egy pár napra szülőföldjére Szatmár megyébe, az általános tisztelt és szeretett Domahidy Elemér főispán személyében; az egyházi elnök, az esperes, a régi fejedelmi vár helyéről, a Báthoriak, Bethlenek, Rákócziak híres fészkeiből, Nagyecsedről, vonult be Nagykarolyba, mint egykor G. Katona István ugyaninnen, a híres szatmár-németi nemzeti zsinatra.

A háborús viszonyokhoz képest a gyűlés igen népcs volt.

Három momentumot szögeztek le, melyet legfőképpen a nyilvánosság előtt is feltüntetni tanúságosnak tartok.

Az első a sorrend szerint dr. Falussy Árpád indítványa.

Az esperesi jelentés ama tételéből, mely az egyházmegye helyzete feltüntetésénél legkevésbé helyezte kilátásba a lelkészek anyagi helyzetének javítását, önként támadt a világi főúr nemes lélekkel és rokonszenves érzelemmel kifejtett, magas színvonalú, a jelen helyzet esetelésében megragadó és meggyőző beszéde, melynek konkluziójaként felterjesztést indítványozott a kerületre, hogy a háborúban oly sok oldalról igénybe vett s az itthon levők szintén terhes munkájában, győzelemre segítő küzdelmében oroszlán részt teljesítő református papság nélkülözései, anyagi károsodásai szanáltassanak s lételők biztosíttassék.

Jól esett ez a világi ember ajakáról és szívéből fakadó lelkes beszéd, mert nem kierőszakolt, nem felkért szónoklat volt, hanem önként támadt s a lelkészi-kar eddigi buzgó tevékenységét csak fokozta és lelkesítette további ténykedésében.

A lelkészek nem kezdeményezték, de hozzájá-

rultak, hogy a többi egyházmegyék is felkéressenek hasonló felterjesztésre.

A második: az özvegy papnék helyzetének lehető enyhítése a mostani nyomasztó viszonyok között.

Erre impulzust adott M. Szabó Miklós ismert indítványa. Tizennégy lelkészi özvegyünk van. Ezek közül kettő 300, mondhatnánk háromszáz korona gyámpénzt nyer évenként, mert megboldogult férjeik előbb haltak meg, mint az országos lelkészi gyámintézet megalakult volna. Háromszáz korona a mai drágaságban! Sőt még a többi 12 özvegy is, hogyan képes megélni 900 korona gyámdíjból?

Sötét felhő aggodalmas szárnya ült lelkeinkre. Mi lesz sorsa elődeink hátramaradott, tehetetlen özvegyeinek? Míg az indítvány eljut a kerület útján a konventhez s onnan esetleg megjő a talán kedvező válasz, addig éhen halhatnak!

És odaadtuk a közpénztár megtakarított ezer koronáját azonnali, pillanatnyi segélyül, hogy enyhítsünk sorsukon addig, míg felülről segíthetik.

Ez nem sok! 200 korona a 300 koronához s 50—50 korona a 900-hoz! De még is több a semminél s talán érvényesül még az a latin szállóige is: „bis dat, qui cito dat!”

A harmadik momentum talán unikum. Egy 94 éves lelkész, ki ezelőtt 60 évvel már egyházmegyénknek esperese és vezető férfia volt, ki irodalmilag is tevékenyen szerepelt: *Asztalos György*, jelenleg is nagykarolyi lelkész, évtizedek fárasztó munkásságának eredményét, a kéziratban levő egyháztörténelmi munkáját: a nagykarolyi egyházmegye történetét, az egyházmegyének ajándékozta, érdekes levél kíséretében. A szerzőnek ez a legterjedelmesebb s régóta féltve őrzött munkája, irodalmi kincse. Maga már nem látja elolvasni a régi, sárga írásokat, hadd olvassák a fiatalok, akiknek jó szemük van s tanuljanak, okuljanak belőle.

Köszönettel fogadtuk s levéltárba helyeztük, míg kedvező idő jön a közrebocsátására.

Senior.

Iskola

A háború jobb, vagy a béke?

Első osztályos gimnáziumi növendékeimmel többször elbeszélgettünk e rettenetes világháború csapásairól s a belőle vonható tanulságokról. Igyekeztem egészen belátni kis tanítványaim lelkébe, milyen nyomokat hagytak e titáni küzdelem egyes változatai értelmi és érzelmi világukban. Voltak közöttük, akiket az ősi magyar vitézség és a német acélos akaraterő ragyogó példái ragadtak meg, másokat az ellenség igaztalan támadása s a hitszegő szövetséges rút álnoksága lobbantott haragra, ismét mások megindultan állapították meg,

hogy mégis csak jók az emberek. Hiszen milyen odaadó szeretettel sietnek a háború okozta sebek gyógyítására, hogy igyekeznek letörölni a családfenntartó nélkül maradt özvegyek és árvák könnyeit! Azonban abban mindnyájan megegyeztek, hogy mégis csak jobb a béke, mint a háború, s a Világbéke az, ami után mindnyájunknak sovárognunk kell.

E beszélgetésekkel kapcsolatban tüstem ki magyar írásbeli dolgozat tárgyául a fenti címen a kérdést. — Kilenc-tíz éves gyermekek gondolkozása szól az alábbi két kis elmefuttatásból. Teljesen hűen közlöm egy jeles és egy elégséges rendű kis tanítványom dolgozatát. Ime, ezeket mondja a jeles:

„Az Isten legnagyobb büntetése az emberiségen a háború. A háború hozza magával még a magánál is irtózatossabb csapásokat. Néha nemzetek pusztulnak el ezen nagy csapás alatt. De mindennél nagyobb csapás a háború azokra, kiknek szeretteik a harctéren küzdenek. Vannak családok, melyek nyomorognak, mert a családfő, az apa a harctéren küzd és nincs, akki a mindennapi kenyeret megkeresse. De mind ezen szomorú dolgokat biztosan béke váltja fel, mikor a robogó vonat nem a harctérre viszi a katonákat, hanem haza az édes otthonba.

Óh jöjjön a béke.“

Az elégséges kis diák pedig így elmélkedik:

„A háborúval sok betegség elő fordul, és apánk is, testvéreink is a háborúba vannak. Sok ember elpusztul, és nincs ember, aki a földet megművelje, nem is terem annyi buza, rozs, zab, és a tengerit se lehet megkapálni, ott rothad el a földjében.

Jó volna már a béke, mert apánk és testvéreink is haza jönnének és kitalna a boldog családi kör“.

Szándékosan közlöm az eredeti íráshibákkal mindkét kis dolgozatot, hogy hatásuk annál közvetlenebb legyen. Mindkettő egy magyar óra keretében készült; körülbelül 50—55 pernyi munka eredménye. A bennük kidomborított szempontokat illetőleg megjegyzem, hogy az első egy kálvinista papfiú, a második egy földbirtokos-sarj alkotása. Mintha a család, a környezet hatása már itt sejtetné, hogy a kis fiúk majdan micsoda téren szeretnének munkálkodni. Segítse meg őket céljukban a mi jóságos Istenünk!

Közélet

Válasz a magyarországi református lelkészi státushoz írt nyílt levél szerzőjének.

Nagybánya, 1916 április 11.

Mindig bizonyos aggodalommal nyitok e (bevallom: csak egyetlenegy példányban járatott) becses lap szerk. üzeneteire; mert ez a rovat már egy párszor alaposan fölzavarta bennem a léleknek azt a kevés nyugodalmát, amit a mostani nehéz időkben jámbor halandó még a

magáénak mondhat. Így történt, hogy a ma vett számban olvasható lelketrázó üzenet az elevenig hatolt. Megértettem belőle, hogy nincs mentség: írnom kell. Igaza van, kedves Szerkesztő úr. Ha már világi nagyjaink kisajátították és *privilegiumként* őrzik a hallgatás aranyát (vagyon benne valamelyes ráció): nekünk be kell ér-nünk a beszélés, azaz írva-olvasás ezüstjével. Be is ér-jük, sőt — mint egykor ama kávétt habbal rendelő vendég a végén meglegedett volna már a hab nélkül való kávéval is — meglegésznünk azzal is, ha beszélhetünk, írhatunk; az ezüstre nem reflektálván. Először azért, mert nincs. Pedig ránk férne; akár munkatársi tiszteletdíj, akár (még inkább) drágasági pótlék, akár (leginkább) az özvegyi gyámsegély fölemelése alakjában jelentkeznek. No lám, hiszen a téma is előkerült. Mind a drágasági pótlék, mind a gyámsegély ügye (óriási szegyenfolt mindakettő!) annyira aktuális, hogy másvalamiről az elolvastatás reménye alatt írni csaknem vakmerőség. Meg is ígérem, hogy *legközelebb* ezekről írok. Előbb úgy akartam mondani, hogy *írok ezekről*. De aztán úgy gondoltam: nem árt az óvatosság s helyeserét rendeztem a két szó közt. Ezzel az ígérettel talán ilyen alakban is fedezéket készítek magamnak egy újabb szerk. üzenet bombája ellen.

Most azonban másról zengjen az ének. Elvégre, ha F. V. L. az egész lelkészi státushoz intézte nyílt levelét, illő dolog, hogy arra valaki válaszoljon. S miért éppen tisztelettel alantírott? Azért, mert

1. őt a szerk. úr cikkért szorongatja;
2. nem vitás, hogy ő a magyarországi református lelkészi státusnak tagja;
3. ebben az ügyben már folytatott eszmecsere a nyílt levél írójával;
4. alantírott meg van róla győződve, hogy szándékának tisztaságát és baráti szeretetének őszinteségét még a nyílt levél írójának tiszteletreméltó nagy érzékenysége sem vonja kétségbe.

Most pedig: ad rem.

Először is jelentem, hogy én a Hornyánszky-féle nehézményezett brosurából nem kaptam meg a magam példányát. Talán azért, mert szerző mégsem küldte meg a lelkészi státus minden egyes tagjának; talán azért, mert csak éppen nekem nem tartotta szükségesnek avagy érdemesnek megküldeni azt. Ámbátor az utóbbi esetet mindenesetre zokon venném tőle; mert hiszen tudhatná a multból, hogy nálam megértőbb olvasója nem sok van a tiszántúli kerületben. (Pedig másképen elég sokan vagyunk megértők.) Azonban mindegy. A nyílt levél teljes világitásba helyezi a brosurát tartalmát.

Arról van szó nevezetesen, hogy melyik az olcsóbb zsolttár: a debreczeni-é vagy a budapesti? F. V. L. igazán túlzott érzékenységgel tárgyalja ezt a kérdést és fölösleges módon és mértékben hazugság és álnoklelkűség vádját zúdítja a maga nyakába. Holott a kérdés

hogy mégis csak jók az emberek. Hiszen milyen odaadó szeretettel sietnek a háború okozta sebek gyógyítására, hogy igyekeznek letörölni a családfenntartó nélkül maradt özvegyek és árvák könnyeit! Azonban abban mindnyájan megegyeztek, hogy mégis csak jobb a béke, mint a háború, s a Világbéke az, ami után mindnyájunknak sovárognunk kell.

E beszélgetésekkel kapcsolatban tűztem ki magyar írásbeli dolgozat tárgyául a fenti címen a kérdést. — Kilenc-tíz éves gyermekek gondolkozása szól az alábbi két kis elmefuttatásból. Teljesen hűen közlöm egy jeles és egy elégséges rendű kis tanítványom dolgozatát. Ime, ezeket mondja a jeles:

„Az Isten legnagyobb büntetése az emberiségen a háború. A háború hozza magával még a magánál is irtózatossabb esapásokat. Néha nemzetek pusztulnak el ezen nagy esapás alatt. De mindennél nagyobb esapás a háború azokra, kiknek szeretteik a haretéren küzdenek. Vannak családok, melyek nyomorognak, mert a családfő, az apa a haretéren küzd és nincs, akki a mindennapi kenyeret megkeresse. De mind ezen szomorú dolgokat biztosan béke váltja fel, mikor a robogó vonat nem a haretéren viszi a katonákat, hanem haza az édes otthonba.

Óh jöjjön a béke.“

Az elégséges kis diák pedig így elmélkedik:

„A háborúval sok betegség elő fordul, és apánk is, testvéreink is a háborúba vannak. Sok ember eipusztul, és nincs ember, aki a földet megművelje, nem is terem annyi buza, rozs, zab, és a tengerit se lehet megkapálni, ott rothad el a földjében.

Jó volna már a béke, mert apánk és testvéreink is haza jönnének és kitalna a boldog családi kör“.

Szándékosan közlöm az eredeti íráshibákkal mindkét kis dolgozatot, hogy hatásuk annál közvetlenebb legyen. Mindkettő egy magyar óra keretében készült; körülbelül 50—55 pernyi munka eredménye. A bennük kidomborított szempontokat illetőleg megjegyzem, hogy az első egy kálvinista papfiú, a második egy földbirtokos-sarj alkotása. Mintha a család, a környezet hatása már itt sejtetné, hogy a kis fiuk majdan micsoda téren szeretnének munkálkodni. Segítse meg őket céljukban a mi jóságos Istenünk!

Közelet

Válasz a magyarországi református lelkeszi státushoz írt nyílt levél szerzőjének.

Nagybánya, 1916 április 11.

Mindig bizonyos aggodalommal nyitok e (bevallom: csak egyetlenegy példányban járatott) becses lap szerk. üzeneteire; mert ez a rovat már egy párszor alaposan fölzavarta bennem a léleknek azt a kevés nyugodalmát, amit a mostani nehéz időkben jámbor halandó még a

magáénak mondhat. Így történt, hogy a ma vett számban olvasható lelketrázó üzenet az elevenig hatolt. Megértettem belőle, hogy nincs mentség: írnom kell. Igaza van, kedves Szerkesztő úr. Ha már világi nagyjaink ki-sajátították és *privilegiumként* őrzik a hallgatás aranyát (vagyon benne valamelyes ráció): nekünk be kell ér-nünk a beszélés, azaz írva-olvasás ezüstjével. Be is ér-jük, sőt — mint egykor ama kávéval habbal rendelő vendég a végén meglegedett volna már a hab nélkül való kávéval is — meglegszünk azzal is, ha beszélhetünk, írhatunk; az ezüstre nem reflektálván. Először azért, mert nincs. Pedig ránk férne; akár munkatársi tiszteletdíj, akár (még inkább) drágasági pótlék, akár (legin-kább) az özvegyi gyámsegély fölemelése alakjában jelent-keznék. No lám, hiszen a téma is előkerült. Mind a drágasági pótlék, mind a gyámsegély ügye (óriási szé-gyenfolt mindakettő!) annyira aktuális, hogy másvalami-ről az elolvastatás reménye alatt írni csaknem vakme-rőség. Meg is ígérem, hogy *legközelebb* ezekről írok. Előbb úgy akartam mondani, hogy *írok ezekről*. De aztán úgy gondoltam: nem árt az óvatosság s helyese-rét rendeztem a két szó közt. Ezzel az ígérettel talán ilyen alakban is fedezéket készítek magamnak egy újabb szerk. üzenet bombája ellen.

Most azonban másról zengjen az ének. Elvégre, ha F. V. L. az egész lelkeszi státushoz intézte nyílt levelét, illő dolog, hogy arra valaki válaszoljon. S miért éppen tisztelettel alantírott? Azért, mert

1. őt a szerk. úr cikkért szorongatja;
2. nem vitás, hogy ő a magyarországi református lelkeszi státusnak tagja;
3. ebben az ügyben már folytatott eszmecsere-t a nyílt levél írójával;
4. alantírott meg van róla győződve, hogy szán-dékának tisztaságát és baráti szeretetének őszinteségét még a nyílt levél írójának tiszteletreméltó nagy ér-zékenysége sem vonja kétségbe.

Most pedig: ad rem.

Először is jelentem, hogy én a Hornyánszky-féle nehézményezett brosurából nem kaptam meg a magam példányát. Talán azért, mert szerző mégsem küldte meg a lelkeszi státus minden egyes tagjának; talán azért, mert csak éppen nekem nem tartotta szükséges-nek avagy érdemesnek megküldeni azt. Ámbátor az utóbbi esetet mindenesetre zokon venném tőle; mert hiszen tudhatná a multból, hogy nálam megértőbb olvasója nem sok van a tiszántúli kerületben. (Pedig másképen elég sokan vagyunk megértők.) Azonban mindegy. A nyílt levél teljes világításba helyezi a brosurá tartalmát.

Arról van szó nevezetesen, hogy melyik az olcsóbb zoltár: a debreczeni-é vagy a budapesti? F. V. L. iga-zán túlzott érzékenységgel tárgyalja ezt a kérdést és fölösleges módon és mértékben hazugság és álnoklelkű-ség vádját zúdítja a maga nyakába. Holott a kérdés

eldöntésére abszolút normánk nem lévén, meg kell elégednünk azzal, ha összehasonlításaink eredményeként meg tudjuk állapítani, hogy fölfogásunk, véleményünk elfogadhatóbb, mint a másé. Hiszen, ugyebár, tévedni emberi dolog. A legalaposabb tévedés és a legtisztább jóhiszeműség egyáltalában nem halálos ellenségek. Ha tehát valakinek azt mondjuk: „tévedsz, barátom“; ezzel még — ugy-e bizony — nem vájkálunk a barátunk veséjébe?

Aminthogy a múlt őszi kerületi közgyűlésen éppen a zoltár-ügyben tett interpellációjával kapcsolatban bátor voltam kifejezni azt a meggyőződésemet, hogy az interpelláló, sajnós tévedés áldozata. És hiszem, hogy ő azért egy pillanatig sem neheztelt rám, mert tudta, tudnia kellett, hogy véleményem nyilvánítása nem azonos az őt gyanúsítani vagy vádolni akarással.

Az én előterjesztésem ez volt akkor és ez ma is: Veszem mind a kétféle zoltárkiadásból a *legolcsóbb típust*. A debreczeninek ára 1 korona 20 fillér; a budapestié 1 korona. A különbség tehát 20 fillér. Még több a különbség, ha előveszem azt az én egyéni *tapasztalatomat*, hogy Hornyánszky 10 százalék engedményt ad és a rendelt legkisebb mennyiséget is bérmentve küldi, úgy, hogy e szerint az ő legolcsóbb zoltártípusának az ára netto 90 fillér. Kerületünk bizományosa pedig a postadíjat nemcsak a legolcsóbb zoltárnál számítja föl, hanem egyáltalában fölszámítja *tapasztalatom* szerint.

Az aztán igazán mellékes, hogy Debreczenben a legolcsóbb típust *iskolai* kötésnek hívják. Budapesten pedig *konkurrens* kötésnek. Annnyival mellékesebb, mert a budapesti konkurrens kötés is *egész vászonkötés*. Amiről úgy győződhetik meg az ember, hogy egy hamisítatlan példánynak a fedelét zsebkéssel fölszabdálja. Ezt tettem én, mert úgy éreztem, hogy 90 fillért megér nekem, ha a lelkiismeretemet megnyugtathatom. A debreczeni zoltárnál ez a művelet 30 fillérrel (meg a postadíjjal) többbe került volna.

Azt is tapasztaltam, hogy a budapesti zoltár eltart tiz esztendeig is, anélkül, hogy a kötése tönkre menne. Ami persze nem zárja ki, hogy esetleg tönkre megy egyetlen egy verőfényes délután, más valakinek a keze között. Viszont a debreczeni zoltár is eltarthat esetleg századokig, aszerint, hogy ki miként használja. A templomunkba hozattam volt 15 évvel ezelőtt egy rakás negyedréti alakú debreczeni zoltárt, amit akkor 4 koronájával mértek. Hát bizony ezek azóta meglehetősen elnyűttek. Hála Istennek! De elnyűtt ám a feleségem 10 koronás debreczeni zoltára is, amit öt évvel ezelőtt hozattam (10 százalék engedménnyel, de a postaköltség fölszámításával érkezett). Ugyancsak hála Istennek!

Hogy Hornyánszky árul *iskolai* kötés címen *félvászonba* kötött típust: az az ő dolga, meg a F. V. L.-é. Én ilyet soha nem láttam, nem vettem; erről a kerületi közgyűlésen sem beszéltem. Amit azonban ott mond-

tam és itt írok, abból — sajnálatomra — nem engedhetek. Egyébként, hogy mennyire mellékes az elnevezés, azt úgy illusztrálhatná legegyszerűbben Hornyánszky, ha az 1 korona 20 filléres félvászon kötésű típust legközelebb elnevezné *konkurrens* kötésnek, az 1 koronás egész vászonkötésűt meg *iskolainak*. Akkor aztán kíváncsi vagyok, mit szólna ehhez a nyílt levél írója?

Bátor voltam arra is rámutatni a múlt őszi közgyűlésen, miért *lehet* olcsóbb a budapesti, mint a debreczeni zoltár. Rendes körülmények közt ugyan a *lehetőség* bizonyítása fölösleges ott, ahol a *valóság* igazolva van; de ebben a kérdésben a *lehet* éppen megokolása a *van*-nak. Tehát azért *lehet* olcsóbb a budapesti zoltár, mert annak a hasznán csak ketten osztoznak, míg a debreczenién hárman. Amott a nyomdász és könyvkereskedő *egy* személy, aki — úgy látszik — megelégszik *egy* osztályrészrel; másakra a kerület tart számot. Emitt más a nyomdász, más a könyvkereskedő s az utóbbi valószínűen nem mond le a maga hasznáról sem a nyomdász, sem a kerület javára. Íme, ezért *lehet* olcsóbb a budapesti, mint a debreczeni zoltár.

Hogy mi, tiszántúliak, mégis a debreczeni zoltárt használjuk: az egészen rendén való dolog; de egészen más ügy. Mi mondhatjuk azt: Ez, ha drágább is (amint-hogy drágább), de nekünk jövedelmez, nem a dunamelléki vagy dunántúli kerületnek; ugyanazért ezt használjuk „*úgy az istentiszteleten* (és nem *istenítiszteleten*, kérjük szeretettel), mint az iskolákban“. Ha tetszik: átok alá vethetjük mindazokat a könyvkereskedőket, akik a debreczeni zoltár mellett a Hornyánszky-féle kiadványt is árúsítják. *De* mindezek véghezvitelére nem okvetlenül szükséges azt állitanunk, hogy a *debreczeni zoltár papírjára, nyomására, olcsóságára nézve egyaránt jobb más kiadásnál*. Mert például — nem most mondom először — az én *tapasztalatom* szerint a papírja mindegyiknek nagyon közönséges; nem az a hiba, hogy az *olcsó* kiadásnak silány a papírja, mert ez természetes; hanem az a hiba, hogy a *drága* kiadásé éppen olyan silány, ami már kevésbé természetes, üzleti szempontból sem ésszerű és egyáltalában ízléstelen dolog; a nyomása a debreczeninek ritkább (tehát a könyv vaskosabb, de olvashatóbb); a budapestié tömörebb (tehát a könyv karesűbb, de szemrontóbb); sajtóhiba pedig mindakétfélében bőven akad. Szóval kifogásra mindenik fajta ad elég okot. *Csak éppen* azt nem merném állítani, amit F. V. L. vitat és amiben szerintem téved, hogy t. i. a debreczeni zoltár *olcsóbb* volna. Talán inkább így módosíthatnók ezt a szentenciát: Nem jobb, nem olcsóbb, *de nekünk jövedelmez*. Punktum. És *Ezzel* mindent megmondtunk.

Igazán szeretném, ha F. V. L. nem szerzett volna magának ebben az ügyben hiábavaló és igen nagyfokú bosszúságot. Mert nyílt leveléből lehetetlen ki nem olvasnunk az elkeseredést. És igen-igen szeretném, ha bosszúságának eloszlátásában valamennyi része lenne ennek

a néhány minden más érdektől ment sornak. Továbbá azt sem bánám, ha mennél hamarabb eszerélhetnék eszmét az új zsoltárkiadás felől. És főképpen azt óhajtánám (sajnos, így kell mondanom: óhajtottam volna), vajha azt az új zsoltárt már a kerület nyomdája nyomná, tulajdon könyvesboltja árúsítaná. Mert így jövedelmezne az amügy igazában nekünk.

A Nös *Franciscus*-t pedig egészen nyugodtan és végképpen elhagyhatná Debreczen is, Budapest is. A szent sajtószabadság hatvannyolcadik esztendejében talán mégis túl vagyunk már azon, hogy Nos *Franciscus*-ok alapján nyomtatási privilegiumot emlegessünk. Példának okáért mit szólna hozzá F. V. L., ha *ad analogiam* a mi szerelmes atyánkfiai a túlsó oldalon a *Nos Ferdinandus III.*, meg a *Nos Leopoldus I.* kezdetű, reánk, magyar kálvinistákra nézve nem tulságosan kedvező privilegiumoknak a ma is létező joghatályát kezdenék bizonyíthatni? Azt gondolom, e fölött F. V. L.-nak is nagyobb volna a derűtsége, mint a bosszúsága.*

Vagy nem?

Soltész Elemér.

Külföld

Harc a Tengerentúl...

A Debreczeni Protestáns Lap hasábjain, amióta az egyházi és országos közvélemény foglalkozik az amerikai magyar reformátusság szerencsétlenül kialakult egyházi helyzetének kérdésével: több figyelemre méltó közlemény látott napvilágot.

Ezen közlemények, több-kevesebb elfogultsággal, de kétségtelenül a helyzet szanálásának vágyával és az igazság keresésének tudatával tárgyalták a nagyfotosságú kérdést.

A Debreczeni Protestáns Lap szerkesztősége a lap tradícióihoz híven, a vélemény nyilvánítás jogának dicséretes tiszteletben tartása mellett adott helyet a vonatkozó közleményeknek.

Ha az egyházi lapok az amerikai csatlakozási akciónak megindításától kezdve ezt a méltányos magatartást követték és eljárást tanúsították volna, aminek jelét most látjuk; meggyőződésem szerint az amerikai magyar reformátusság érdekében inaugurált csatlakozási akció kevesebb csalódással járt volna azon lelkes és hitbuzgó vezető egyházi egyénreink részére, kik magukat az akcióval azonosították és mindenestre elejét vette volna annak, hogy az amerikai magyar reformátusság két antagonistikus táborba oszolva, mint gyűlölködő ellenség álljon egymással szemben. Legújabbán dr. Nánássy

* Nem lehet azonban elhallgatni, hogy a „Nos *Franciscus*”-nak mondott s a debreczeni nyomda kizárólagos jogát privilegizáló levél nem a debreczeni, hanem — s ezt találta F. V. L. különösnek — a Hornyánszky zsoltárban van lenyomatva. Szerk.

Lajos kiváló perthamboyi lelkésztársunk szólott hozzá a kérdéshez a Debreczeni Protestáns Lap ez évi január 22-ik számában.

Legyen szabad remélnem, hogy a Debreczeni Protestáns Lap szerkesztősége az *audiatur et altera pars* elvéből kifolyólag is kegyes lesz helyet engedni ezen közleménynek is annyival is inkább, mivel Nánássy kollega cikke önérzetében és hazafias érületében mélyen megsérti mindazokat a magyar református lelkészeket Amerikában, kik magukat a csatlakozási akciónak jelen formájával és követett eszközeivel azonosítani nem tudják.

Nem céloim e cikk keretében ismertetni magát az akciót, sem védelmére kelni nem akarok azoknak, kik az ú. n. nem-csatlakozottak táborában munkálva építik igaz magyar haza- és egyház-szeretettel a magyar református Sion falait Amerikában, — hanem erkölcsi kötelességemnek tartom, mind magam, mind a velem egy táborban levők nevében visszaútasítani azon meggyanúsítást, mintha mi, nem csatlakozott lelkészek hazafiatlan magatartást tanúsítanánk, vagy gyülekezeteinket ilyen irányban vezetnék.

Nánássy kollega két-laki életfolytatással vádolja meg a nem-csatlakozott református lelkészeket, mondván, hogy ezek a magyarok előtt mutatják erős hazafias voltukat, az amerikaiak előtt pedig behódolnak az olvasztási politika eszközeivé.

Anélkül, hogy Nánássy kollega hibájába esni kívánnék, nevezetesen, hogy meggyanúsítsam a csatlakozottakat, — annak a véleményemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy épen a csatlakozott papok folytatnak és pedig kénytelenek kétlaki politikát folytatni, amennyiben az amerikai közvélemény előtt úgy kívánnak szerepelni, mint akiknek loyális amerikai szellemű magatartásában és munkálkodásában kételkednie senkinek nem szabad, a magyarok előtt pedig természetesen csakis magyaroknak akarnak látszani. Én azt hiszem, hogy ebben a kérdésben mindkét félnek, vagyis mindkét pártnak őszintének kell lennie. Maga az egyházi munka karaktere kívánja meg, hogy senkit ne áltassunk illúziókkal.

A tény az és ezzel le kell számolnunk, bármily szomorúan érintse is lelkünket annak megállapítása, a tény az, hogy a második generációt Amerikában elveszítjük. A másik tény pedig az, hogy csatlakozott és nem-csatlakozott lelkészek egyaránt nemes, szinte egymást túl licitáló buzgalommal és szent lelkességgel tesznek meg minden tőlük telhetőt arra nézve, hogy a hazafias magyar közszellemet erősítsék, a nemzeti érzést ápolják azok szívében, kik lelki gondozásaik alá rendelvék. A harmadik tény pedig az, mit szintén figyelembe kell vennünk, hogy magának az Egyesült Államok elnökének ajkairól is nemrég elhangzott figyelmeztetés szerint sem nem ildomos,

sem nem szabados dolog az amerikai nemzeti ideálok ellen, melyek között foglal helyet a bevándorlottak szellemének irányítása, kihívóan agitálni.

Ha van bennünk elég okosság és tapintatosság, hogy belássuk, hogy mit lehet és mit nem lehet elérni nemzeti szempontból ezzel az akcióval, — akkor ez az okosság rávezet bennünket arra is, hogy a kivándorlott felnőtt magyar református egyének lelkében a nemzeti érzés öntudatát elhalványulódni, vagy elmosódni ne engedjük, továbbá hogy az Amerikában született magyar gyermekek szívébe belecsepegtessük a magyar származásnak dicsőségét.

Ezt megtehetjük anélkül, hogy ezzel szembe helyezkednénk az amerikai közszellemmel, vagy anélkül, hogy hozzánk méltatlan szerepre, kétszínű magatartásra kelljen vállalkoznunk.

Legyünk tisztában azzal, hogy az amerikai református egyházi főhatóságok, melyek két évtizednél hosszabb idő óta gondozzák édesanyjai szeretettel az idegenbe vetődött magyar reformátusokat, — a magyarok közötti missziói működésükkel *csakis* arra törekednek, hogy a körükben élő magyar protestánsok *lelkileg* gondozva legyenek.

S ha már az Amerikában született magyar gyermekeket a magyar háza polgáraiként meg nem tarthatjuk; nem jobb-e, ha ezen gyermekek vallásos nevelése az amerikai református közegházak által eszközöltetik, mint ha e téren egyáltalán semmi nem történik?

Az amerikai magyar gyermekeknek vallásos és hazafias szellemben való nevelését a nem-csatlakozott lelkészek ép oly hűséggel és lángoló lelkesedéssel végzik, mint a csatlakozott papok.

A magyarországi református egyháznak oda kell hatnia, hogy közte és az amerikai református közegházak főhatóságai, továbbá a csatlakozott és nem csatlakozott párthoz tartozó lelkészek és gyülekezetek között a legtökéletesebb megértés, béke és jó viszony létesíthessék.

Azok a gyűlölettől izzó, végeredményében magyarságunknak és magyar református hitfelekezetünknek ártó, ennek tisztességére homályt borító támadások, melyek a konvent nevét homlokán viselő egyik amerikai magyar református lapnak hasábjain megjelennek, kell, hogy beszünttetessenek.

Tegye fel magának minden illetékes tényező, nemzeti életünk e válságos korszakában a kérdést: vajjon a csatlakozási akció mai kialakultsága, annak a jelenlegi módszerű fenntartása *megfelel-e* azoknak az ideáloknak, melyeket az akció megindító hitfelekezeti és magyar nemzeti érdekből maguk elé tűztek? Tovább menve, az amerikai magyar reformátusságnak is java érdekében álló dolog-e, hogy vallási és egyházi élte ily ellentétek között fejlődjön továbbra

is? S ha lelkiismeretünk annak beismerésére vezérel el bennünket, hogy tévedés követtetett el az akció irányításában, — mennyivel nemesebb és áldottabb vállalkozás valamit *jól* kezdeni, mint ugyanazt *rosszul* folytatni.

Nagyon helyesen cselekszik a konvent, ha a tavaszi gyűlésén tárgyalás alá veszi az amerikai magyar reformátusság ügyét.

Mindnyájan imádkozunk nemcsak hazánk részére a békéért, hanem itteni egyházi életünkben is annak eljöveteleért.

Dr. Harsányi Sándor,
homesteadi és vid. ref. lelkész.*

Irodalmi szemle

A debreczeni magyar királyi tudományegyetem *Almanachja* az 1914—15. tanévre már 1915 októberében sajtó alá volt rendezve, de nyomdai akadályok miatt csakis most jelenhetett meg. A 86 lapnyi kiadvány a debreczeni állami egyetem első tanévi életéről nyújt hű képet. Első helyen, teljes 50, sűrű nyomtatású lapon, olvasható a debreczeni m. kir. tudományegyetem létesítésének eredeti kútfők és adatok alapján megírott története, melynek szerzője dr. Kun Béla. Kívánatos volna, ha magáért ezért a tájékoztató értekezésért is eljutna ez az *Almanach* mindazokhoz a tényezőkhöz és egyénekhez, akik a debreczeni egyetem előállása, fejlődése és jelentősége iránt igazán érdeklődnek. A második helyen közölve van a debreczeni és pozsonyi m. kir. tudományegyetemek felállításáról szóló 1912. évi XXXVI. t.-c.; azután kellő rendszerben csoportosítva, a legfőbb felügyeletet gyakorló kormányhatóság, az egyetemi tanács, a református hittudományi, a jog- és államtudományi, a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karok, szemináriumok, vizsgáló bizottságok, egyetemi hallgatók és minden egyéb ezekkel kapcsolatos tételek felől nyújtott gondos összeállítású és kimerítő tudnivalók olvashatók.

A *Debreczeni Lelkészi Tár* 3. száma értékes tartalommal jelent meg. A *Theologiai Értesítő* épen egy teljes iven közli *D. Erdős József* értekezését az újszövetségi görög nyelv jellegéről és irodalmáról. Bevezetésképen szól az író az alexandriai nyelvjárás irodalmi értékéről, aztán az első szakaszban ismerteti az újszövetségi stylus jellegéről vitatkozó hebraisták és puristák nézeteit és műveit a XVII. és XVIII. században, míg a második szakasz címtételei ezek: „Az újszövetségi nyelvtudomány fejlődése a XIX. században. Grammatikák. Lexikonok. Kodexek. Fai-

*Nagyon örülnénk, ha az amerikai kérdéshez hozzájárulnának azok az *ilthoni* lelképásztoraink is, akik Amerikában hosszabb időn át szolgálva, közvetlen tapasztalataik alapján mondhatnának tárgyilagos véleményt.

jumi leletek. Nyelvtörténeti segédeszközök. Eredmény". A különféle istentiszteleti alkalmakra szánt beszédek és imák között első helyen olvassuk dr. Baltazár Dezső eszmedús és építő beszédét Ap. Csel. 20₃₅ alapján, aztán D. Daxer György 1. Kor. 15₃₁₋₅₇ szövegén nyugvó hatásos és alkalmi húsvéti prédikációját, majd Dombi Lajos, Futó Zoltán és Szabó Lajos gyakorlati tollal írott beszédeit és D. Lencz Géza biblíamagyarozatát, mely kulturümnepek alkalmazásával átalakítással értékesíthető. A közismert havi szakirat előfizetési ára egész évre 14, negyedévre 4 K. Az ORLE és MELE tagjainak egész évre 12 K.

A Protestáns Szemle 2—3. füzete a megszokott változatos és becses közlemények halmazával vonja magára a figyelmet. A felelős szerkesztő elemező bevezetése, D. Szóts Farkas szakszerű fejtegetései, Jánosi Zoltán korszerű vonatkozású értekezése, Zoványi Jenő forrástanulmányon alapuló és történeti kritikái megvilágításban föltárt korrajza, valamint dr. Nagy József ítései jellemképe után Jakab Ödön a világháborúról, Szelényi Ödön a német filozófusok háborús nézeteiről közöl eszméltető gondolatokat. Az apró kritikák rendén Pap Károlytól és Nagy Józseftől méltó ismertetéseket, majd a Jelek és Magyarozatok alatt érdekes olvasnivalókat találunk.

A Theologiai Szaklap ez évi első negyedre szóló első füzete öt tömött ivnyi terjedelemben jelent meg. Payr Sándor a hazai egyháztörténetünkben idáig még kéllőleg nem méltatott flacianus szellemi mozgalom ismertetésével új adatokat nyújt a magyar protestáns egyháztörténet kutatóinak, míg Kiss Jenő az antihellenistikus apologiai irodalom képviselői közül, Athenagoras, Theophilos, Minucius, Tertullianus, Klemens gondolkozásmódjának ismertetésével foglalkozik. Új és kiváló becsű adatokat közöl Zoványi Jenő a debreczeni református kollégiumban végzett könyvészeti kutatásainak gazdag tárházából; dr. Szelényi Ödön pedig a volt modori evangélikus gimnázium történetéhez szolgált érdekes adalékokat D. Daxer György három közleményével gazdagította a különben is tartalomdús füzetet, melynek még az apróbb jelzései is figyelemre méltók. Előfizetési ára 6 korona, segédlelkészeknek, tanítóknak és theológusoknak 4 korona.

Jelentés a nagybányai református egyház 1915. évi állapotáról. Kiadja a presbyterium. Tizennegyedik füzet. Aki ezt a 32 lap terjedelmű kiadványt átolvassa és azután — ha módjában van — a nagybányai református egyház előző évi jelentéseivel összehasonlítja: az nagy lelki örömmel fogja megállapítani, hogy ez az egyház, a születések és házasságkötések számának a háborúval együtt járó, de még mindig enyhének jelezhető visszaesésétől eltekintve, évről-évre szépen fejlődik, virágzik és izmosodik, amit a bölcs lelki gondozásnak és az egyháztagok példás hitbuzgóságá-

nak tulajdoníthatunk. Óhajtható volna, ha legalább is minden olyan helyen, ahol könyvnyomda van, ilyen irányú és célú évi jelentések jelennének meg, egyfelől buzdításul, másfelől a nyilvánosság érdekében. A templomba járásra vonatkozó tíz szabályt pedig, melyet a füzet 6. lapján olvassuk: mind közönségesen meg kellene szívelelni széles e hazában. Azt gondoljuk, hogy akik e jelentés rendszerét, irányát és célját kéllően megismerik: azok ellenállhatatlanul buzgólkodni fognak az ilyen szükséges és hasznos tájékoztatóknak gyülekezeteik körében leendő meghonosításán.

Értesítem kartársaimat, hogy a harangok átadása idején mondható és elő-, utóimádsággal ellátott egyházi beszédem készen van. Ha kéllő számmal egy-egy levelezőlapon jelentkeznenek t. kartársaim a pusztán nyomdai költségek fedezésére, a beszédet kinyomatnám. Szíves értesítést kérve vagyok Garbólcson (u. p. Szarazberek, Szatmár megye), 1916 április 12. Kiváló tisztelettel *Szentkirályi Károly* református lelkész.

A Debreczeni Lelkészi Tár 4-ik száma gazdag tartalommal megjel nt. Ismertetését legközelebb hozzuk.

Különfélek

Feltámadunk.

„Feltámadott az Úr bizonyly!” (Lukács 24₃₁.) Ezzel az örömhírral siettek ama kegyes nők az üres sír mellől a Jézus halálán kesergő tanítványokhoz. Erről a valóságról győződtek meg közvetlenül magok az Úr választott apostolai Péter és János; erről bizonyosodott meg az a két tanítvány, akik az emmausi úton találkoznak a feltámadott Krisztussal (Lukács 24₁₃₋₄₈), akinek adatott minden hatalom mennyen és földön (Máté 28₁₈). Erről az igazságról tett vallást a tanítványok kised csoportja (János 20₂₅) és az a több mint 500 atyafi, akiknek az Írás szent tanúsága szerint a feltámadott Krisztus színrőlszínre megjelent (1. Kor. 15₃₋₆); továbbá Pál apostol és megannyian mindazok, akiknek a nevei felsorolását az evangéliumi történetírók már azért is mellőzhették, mert az Úr feltámadásának tényét az egykorú hívők közül senki sem vonta kétségbe.

Ám a bizonyoságtévők még oly nagy sokaságának egybehangzó vallomása sem nyujtana nekünk tiszta és teljes örömet a Jézus feltámadásáról, hogyha mi azt csupán egyszerű történeti eseményül állapítanók meg és így fogadnók el. Mert valamint az Ő haláláról Nagypéntek ünnepén fájdalmas érzésekkel emlékezünk meg: úgy a feltámadására is vidám szívvel gondolhatnánk Husvét ünnepén anélkül, hogy akár

a halála, akár a feltámadása a boldogság forrásává válnék ránk nézve.

A mi határtalan örömünk oka azonban az, hogy a mi lelkünk valósággal meg van győződve arról, hogy Jézussal és Őbenne nemcsak az igazság, a világosság és az élet diadalmaskodott a hamisság, sötétség és halál felett, hanem mimagunk is megszabadultunk a rothadandóság rabságából és a mi Urunkkal együtt, mint az Ő tulajdonai, mi is feltámadunk és élünk örökké.

Igen; nemcsak nemesebb részünk, a lélek halhatatlan, hanem az egész lényünk. Várjuk tehát és reméljük, mert hisszük mindannyian testünknek feltámadását és az örök életet, tudván, hogy Aki feltámasztotta Jézust a halálból, megeleveníti a mi halandó testeinket is az Ő mibennünk lakozó Lelke által. (Róm. 8₁₁.)

Olvasóinknak boldog és idvességes ünnepeket kívánunk!

Az Egyetemes tanügyi bizottság április 13–15. napjain tartotta ülését Budapesten az egyetemes konvent székházában. A gyűlést a gyöngélkedő Kenessey Béla püspök helyett Dóczy Imre alelnök vezette, a tőle megszokott nagy tudással, szabatsággal és mindenre kiterjedő figyelemmel. A jegyzőkönyvet Faragó János pápai gimnáziumi igazgató írta. Jelen voltak még: Baltazár Dezső, Németh István, Petri Elek püspökök, továbbá Dunántúlról Czike Lajos, Antal Géza, Dunamellékről B. Pap István, Mészáros János, Ravasz Árpád, Tiszáninnerről Révész Kálmán, Rácz Lajos, Csontos József, Buza László, Tiszántúlról György Endre, Kun Béla, Erdélyből Nagy Károly, Péter Károly, Fejes Áron bizottsági tagok, továbbá S. Szabó József és Simon Károly előadók. Dóczy Imre formailag és tartalmilag egyaránt kiváló szép megnyitó beszéde után (— melyet közölni módunkban lesz —) elsősorban a vallásoktatási ügyek kerültek tárgyalásra S. Szabó József gondos előadásában. Különösen nagy figyelmet érdemelt a középiskolai vallásitanítás rendezése kérdésében készült nagyszabású tervezet. A jogi oktatásügyről Kun Béla terjesztett elő jelentést és a jogi oktatás reformja kérdésében javaslatot, melyet előzőleg a református jogakadémiák képviselőiből álló értekezlet vitatott meg. A középiskolákról Ravasz Árpád referált, méltó utódjául bizonyulván a télen meghalt nagyérdemű Kincs Gyulának. A theologiai oktatás körébe tartozó ügyeknek mint mindig, most is különös érdeklődést biztosított Nagy Károly élvezetes előadása. Némi vitát keltett itt az a kérdés, hogy a tiszántúli kerületben folyó lelkészképzés felett mily úton gyakorolhassa a konvent a szükséges felügyeletet, de végül is mindenek egy értelemre jöttek. Szó volt a debreczeni tudományegyetem theologiai fakultásának tanul-

mányi szabályzatáról is, amelyre nézve a bizottság atz a véleményt adja, hogy a konventi tanulmányi rendben megállapított minimum itt is irányadó legyen. Az egyetemi fokozatok adományozásáról szóló szabályzat ellenben nem volt tárgyalható, mert az iratok közül épen a szabályzat hiányzott; erről tehát az iskolaügyi bizottság fog a konvent elé véleményt terjeszteni. A tanító- és tanítónőképző intézetekről Fejes Áron, a népiskolákról Simon Károly olvasott részletes és alapos munkára valló gondos jelentést. Különösebb mozgalmat ezek az ügyek most nem okoztak. Két és fél napig tartó szorgalmas munkálkodás után (— naponként 7 órai tanácskozás mellett —) szombaton délből fejeződött be a gyűlés, melynek végén Baltazár püspök mondott köszönetet Dóczy Imrének a felülmúlhatatlan tapintattal és körültekintéssel teljesített elnöklésért, mely a bizottság tanácskozását most a szokottnál valóban sokkal gyorsabbá és elevenebbé tette.

Domahidy Elemér főispán arcképét folyó hó 11-én a hajduvármegyei közigazgatási ülés előtt leplezték le a vármegye-háza tanácstermében. A képet dr. Losonczy Álmos megyei főorvos adta át ünnepélyes szavakkal Pákozdy Sándor alispánnak, akinek szavai után az ünnepelt főispán köszönte meg a vármegye szeretetteljes ragaszkodását.

Báró Kemény Kálmán főgondnok lemondása. Báró Kemény Kálmán erdélyi egyházkerületi főgondnok korára és huzamos idő óta tartó gyengékedésére tekintettel díszes egyházi méltóságáról lemondott. A főgondnoki állást a folyó hó 29-én tartandó egyházkerületi közgyűlés fogja betölteni.

Szász Károlynak, a képviselőház alelnökének, a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül Ófelsége a belső titkos tanácsosi méltóságot adományozta.

Eötvös Károly, író, politikus és ügyvéd, minden ízében tipikus magyar egyéniség volt, de immár nincs többé. Életének 74. évében, folyó hó 13-án éjjel fél 12 órakor hosszas betegség után elhunyt. 16-án, vasárnap délután fél 4 órakor Haypál Benő tartott felette nagyhatású gyászbeszédet, majd az ügyvédi kar, Petőfi Társaság és Budapesti Ujságírók Egyesülete nevében búcsúztak el tőle méltó kegyelettel. Azután a koporsóba zárt tetemetek Veszprémbe szállították, ahol 18-án kedden a családi sírboltban helyezték el végső nyugalomra. Béke poraira!

Sebesültjeink ünnepe. A kollégiumi hadi kórházban levő sebesülteknek nagypénteken Erdős Károly predikált, Kiss Ferenc ágendázott, husvét első napján pedig dr. Varga Zsigmond predikál az oratoriumban. A többi helybeli hadi kórházakban Csighy Andor tábort lelkész és Uray Sándor tart istentiszteletet.

A hadiszolgálatra bevonult tanítóképzészeknek megengedte a vallás- és közoktatásügyi miniszter,

hogy áprilisban képesítőt tehessenek. A debreczeni intézet hadbavonult növendékei közül 16 jelent meg Doberdőről, Wolhyniából és Galicziából. A vizsga folyó hó 12—15. napjain volt Dávidházy János esperes elnökle alatt Hajdu Ferenc tanfelügyelő jelenlétében. A jelentkezők valamennyien sikerrel vizsgáltak. Az eredményt dr. Veress István igazgató 15-én hirdette ki üdvözlő beszéd kíséretében, amire a vitéségi éremmel diszitett kollegái közül Balácsi Lajos hadnagy válaszolt. A tanítókat aznap este a Katona-Otthon látta vendégül.

A tiszántúli egyházkerület igazgatótanácsának gazdasági albizottsága folyó hó 17-én tartotta ülését Dávidházy János esperes elnökle alatt.

A felsőbb leányiskolák és leánygimnáziumok reformját a kultuskormány szeptember elsején lépteti életbe. A fiú-középiskolák reformját azonban egyelőre elodázzák.

Kitüntetett ref. lelkipásztorné. Ferencz Salvator főherceg úr az osztrák és magyar monarchia Vöröskereszt egyletének fővédnökhelyettese, magas elhatározásával, a háború alatt a katonai egészségügy körül szerzett kiváló érdemek elismeréséül, Szabó József bárándi református lelkipásztor neje részére, a vörös kereszt hadi ékítményes ezüst díszérmét díjmentesen adományozni méltóztatott. A honleányi áldozatos buzgóság eme legfelsőbb elismeréséhez őszinte örömmel gratulálunk.

Hősi kitüntetés. Őfelsége ifjabb Pokoly Józsefnek, a 39. gyalogezred hadapródjának, a doberdői harcra tanúsított bátorságáért az ezüst vitéségi érmét adományozta. Az ifjú hős, aki a heves tusák folyamán meg is sebesült, dr. Pokoly József debreczeni egyetemi tanárnak jeles tehetségű és nagy reményű fia. Szívvel üdvözljük.

Lelkészválasztás. A jászberényi református gyülekezet Simon Ferenc örökébe Dombó Béla gyomai lelkészt, lapunk egyik munkatársát választotta meg. Őszintén gratulálunk!

A debreczeni jótékony nőegylet és a hadsegélyező hivatal együttes buzgókodására jótékony hadi bazar létesült, melyet folyó hó 10-én Domahidy Elemér főispán felkötött beszéddel nyitott meg. Ezután Fráter Erzsébet nőegyleti elnök üdvözölte a nagyszámú intelligens közönséget, mely versenyezve igyekszik a szent és hazafias cél sikerét előmozdítani.

A szatmárnémeti egyház presbiteriuma elhatározta, hogy a szatmári jótékony nőegylet árvaházában az egyház kijelölése alapján felvett két hadi árvának költségeit fedezi 15 éves korukig, vagy ha addig maga állitana fel árvaházat, számukra ott biztosít helyet.

A nyíregyházi református leányintézet két évi szünetelés után az 1916—17. iskolai évre meg-

nyílik, miután a sebesült katonáknak nincs többé rá szükségük. Felhivatnak azért az igen tisztelt szülők, akik leányaikat itt elhelyezni akarják, hogy ebbeli szándékukat a régebben is érvényben levő kötelezvények kiállításával mellett már most jelentsék be a nyíregyházi református lelkészi hivatalnál, — *legkésőbb azonban 1916 május hó 15-ig.* Előzetes tájékoztatásul tudatjuk, hogy az ellátási díj a régebbi 500 K (illetve az egyházmegyei lelkészek és tanítók gyermekeinél 400 K) összegnél körülbelül 60% kal lesz magasabb és mosatást az intézet nem vállal. *A növendékek a következő ágy- és ruhaneműekkel szerelend k fel:* I. Ágyeműek: paplan 1, gombolható paplanlepedő 2, párna 1—2, párnahaj 2—4, alsó lepedő 2, matrac vagy puha vastag pokróc 1, ágytakaró 1 (az utóbbiak az ágy hosszára és az egyformaságra tekintettel Nyíregyházán az ezek szállításával megbízott kereskedőnél szerzendők be). II. Fehérneműek: nappali ing 6, éjjeli ing 2, hálórekl 6, nyári nadrág 4, téli 4, téli és nyári alsószoknya 4—4, téli felsőszoknya 2, nyári 4, harisnya 8—12 pár, zsebkendő 12 pár, mosható kötő 4, törülköző 6, abrosz 1, asztalkendő 4, vastag vászonlepedő vagy kendő 1—2. A fehérneműek egyszerű anyagból, de jó minőségűek legyenek s a növendék nevének kezdőbetűivel látandók el. III. Felsőruha, kabát, kendők, esőernyő, napernyő, kalap, lábbeli az igazgatónő közbejöttével szerzendők be, aki különösen arra ügyel, hogy ha színben igen, de anyagban és költségek tekintetében a nevezett tárgyak egyik növendéknél sem különbözhetnek lényegesen, mert mindenik csak egyszerű, de erős anyagból és célszerűen készített ruhadarabot viselhet. Egyéb szükségletek, mint öltözködési készletek (tükör, fésű, kefék, szappan) és varró-eszközök (olló, gyűszű, cérna, tű stb.) a szülők által szereshetők be. Minden tárgy 2 példányban kiállított leltárban irandó be, — az egyik az igazgatónő, másik a növendék számára. *Ékszereket senki sem hozhat magával s az intézetben nem viselhet.* Bővebb felvilágosítással bárkinek szívesen szolgál a nyíregyházi református lelkészi hivatal. *A református leányintézet igazgató tanácsa.*

Helyreigazítás. Lapunk múlt számában a 183. lap baloldali hasábjának alólól számított hetedik sorából a *Kisa* szó törörendő.

Tartalom: Nagypénteki gondolatok húsvét ünnepére. — Tárcá: Baja M., Az én igám. — Szügyi J., Húsvéti énekeink. — Egyház: Uray S., Köznapi reggeli bibliaolvasás Debreczenben. — Senior, A nagykarolyi egyházmegye. — Iskola: A háború jobb, vagy a béke? — Közélet: Soltész E., Válasz a magyarországi református lelkészi statushoz írt nyílt levél szerzőjének. — Külföld: Dr. Harsányi S., Harc a Tengerentúl... — Irodalmi szemle. — Különfélék. — Melléklet: Hivatalos Értesítő 17. szám.

Nagy könyvvásár

Óriási árleszállítással csak folyó évi június hó 20-áig.

Jókai, Mikszáth,
Eötvös, Rákosi,
Ambrus, Verne
stb. művek

teljesen új állapotban a bolti ár
 $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ és $\frac{1}{2}$ áráért

Aczél Antiquáriumban

Első Takarékpalotában.

Szabad bemenet. Vétel nem kötelező.

++ Tessék megtekinteni és árjegyzéket kérni!! ++

A háború második éve is vége felé jár és semmi kilátás, hogy a béke áldásait egyhamar élvezhetjük. Lehetetlen ily válságos időben ujság nélkül lenni. Felhívjuk azért t. olvasóink figyelmét arra, hogy a **Pesti Hirlap** a háborús viszonyok és a papir-zükség dacára is a legterjedelmesebb és legbővebb tartalmú ujság maradt napilapjaink között. A harcterek eseményeinek részletes megírását napról-napra kitűnő térképekkel kíséri. A Pesti Hirlapnak minden harctéren külön tudó-itója van. Méltán legkedveltebb és legelterjedtebb napilapja tehát az országnak. A Pesti Hirlapot minden hó 1-től és 15-től kezdve meg lehet rendelni: Egy óra 2 kor. 80 fillér, negyedévre 8 korona. A Pesti Hirlap és a Divatszalon együtt negyedévre 11 kor. A Pesti Hirlap és Az Érdekes Ujság együtt negyedévre 12 kor. 50 fillér. A Pesti Hirlap és a Képes Ujság együtt negyedévre 10 kor. 50 fillér. A négy lap együtt negyedévre 18 korona.

Az előfizetési összegeket legcélszerűbb postautalványon küldeni

a **Pesti Hirlap kiadóhivatalának**

Budapest, Vilmos császár-út 78.

Debreczen sz. kir. város Világítási Vállalata

Elvállalja légszesz- és villamos berendezések elkészítését világítási, erőátviteli, fűtési és főzési célokra. A gáz- és villamos világítás jobb és olcsóbb a petróleumnál. Gázzal sütni és főzni sokkal jobb és félannyiba kerül, mint fával.

Gázfűtésű kandallók és fürdőkályhák minden másnál tisztábbak, kényelmesebbek, biztonságosabbak.

A villamos motor legcélszerűbb és legtakarékosabb hajtóerő a világon.

Szép és olcsó lámpák, csillárok és hozzávaló felszerelések kaphatók.

Elsőrendű pirszén (koks), porosz kőszén.

Fekete kőszén-kátrány fatárgyak és épületek megvédésére.

Első minőségű ammoniak sulphat (legbecsebb n.trogén-légeny) tartalmú műtrágya.

Tetszés szerinti mennyiségben kapható vagy megrendelhető a gyárban, vagy városi üzletünkben

Ferencz József-(Piac-)utca 81. sz. alatt.

Mindennemű felvilágosítással szívesen szolgál: az Igazgatóság.

A légszesz- és villamos gyárat az érdeklődő közönség bármikor megtekintheti.

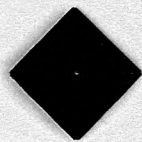
Gyári és igazgatósági telefon 74. Városi üzlet telefon 90.

Alföldi Takarékpénztár

DEBRECZEN, Piac-utca 16. sz.

Alaptőke 2.400,000 korona; tartalékok 1.600,000 korona; betétállomány 11.000,000 korona. ++++++

Érdekközösségben:
a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankkal.

Üzletágai: Takarékbetétek, Csekkszámok, Váltóleszámitolás, Törlesztéses és jelzálog kölcsönök, Értékpapírok vétele és eladása, Tőzsdei megbízások, hitellevelek bel- és külföldre. Előleg értékpapírokra és árukra. — **Saját árúraktár.**

::: Idegen pénznemek vétele és eladása. :::
Safe deposit (magán letétpénztár)
Külföldi átutalások hadifoglyok részére.

Affiliált intézet: Kabai Takarékpénztár r.-t. Nádudvari Takarékpénztár r.-t. és Hajdúnánási Gazdasági Bank részvény-társaság.

≡≡≡ **Fiókintézet: VÁMOSPÉRCSEN.** ≡≡≡

Pontos és legjobb

Órák

5. évi jótállás mellett!

Egyházi szente dények,

úrvacsorai kelyhek, osztó-tányérok és borkancsók, keresztelő-kannák és medencék, ékszerek, evő-

Árjegyzék
2000 rajza
ingyen és
bermentve!

Pontos ki-
szolgálás!
Jutányos
árak!

készletek valódi 13 próbás
ezüsből és I. rendű alpacca-
ezüsből, jubileumi dísz tárgyak
részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
lesekre különös gondot fordítok

**Polgár
Kálmán**

műorás és ékszerész, a ref. egyházak szállítója
BUDAPEST, VI., Teréz-körút 5., I. emelet.

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Piac-utca 46-ik szám.

Telefon 304. szám.

Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet.

Készít férfiruhákat, felöltőket a legjobb
kivitelben, valamint teljes úri kelen-
gyéket mérték után.

TÓTH GYULA

VASNAGYKERESKEDÉSE
DEBRECZEN, PIACZ-U. 20.

Gyermekágyak	Konyhafelszerelések
Gyermekkocsik	Fényezett fémárúk
Fürdőkádák	Mosó- és facsarógépek
Vasbutorok	Mangorlók
Jég szekrények	„DELFIN“ visszűrő készülékek

SZERSZÁMOK minden iparághoz

Tornyos és francia,
..... valamint
porcellán burkolatu
KONYHÁK
(takaréktűzhelyek)

**Építési vasa-
lások, vas-
gerendák**

Lőpor-áruda

FEGYVEREK és VADÁSZATI
felszerelési cikkek **dus raktára.**

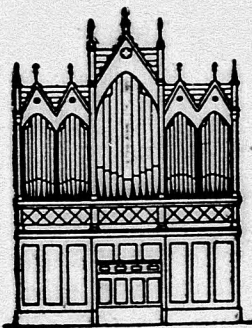
TELEFONSZÁM: 29.

Veszünk

bármilyen hibás kiselejtezett
orgonákat, faluszter és fafaragványokat.

NAGY JENŐ és TÁRSA templomépítők.

BUDAPEST, Nagymező-utca 8.

5-10.

RIEGER OTTÓ

gőzfizemre berendezett és a kir. udvar orgonagyára. — Hazánk legnagyobb
orgonájának, a király orgonájának (koronázási templom) alkotója.

BUDAPEST, X., Szigligeti-u. 29. * Császári és királyi
udvari szállító. —

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló
tisztá légnyomású oszlopszter (pneumatikus), tartós, nemes hangú orgonákat szállít.

40 év óta 2000-nél több orgonát szállított, közte a „**KIRÁLY ORGONÁJÁT**“,
amely mű ezidő szerint hazánk legnagyobb orgonája. 80 változatú villanyerőre berendezve.

Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltébb árban teljesít.
Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal, tervezetekkel és rajzokkal
kívánatra díjmentesen szolgál.

RIEGER orgonagyára 40 évi fennállás óta 2000 orgonát szállított.

Most jelent meg! MENNYORSZÁG KAPUJA

Imádságok konfirmált és felserdül: ifjak és leányok számára.
Írta: **SZOLNOKY GERZSON.**

A hivatott ima író nagy hiányt pótol ezen könyvecske megírásával. — Van e kis zsebkönyvben a hétköznapi, vasárnapi, bűnbánati és ünnepi imádságokon kívül több alkalmi imádság is az ifjúság életében előforduló fontosabb alkalmakra és kedélymozzanatokra.

Ara a **168 oldalra** terjedő $12\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ cm. nagyságú, **zsebbe tehető** könyvnek **diszes kemény vászonkötésben** 1 korona 20 fillér. — A nagytiszteletű Lelkészi Karnak **10 példány** megrendelésénél darabját **96 fillér, 25 példánynál 90 fillér, 50 példánynál 84 fillér, 100 példánynál 78 fillér, 1000 példánynál** darabját **66 fillér** kedvezményes áron szállítjuk. **Kapható:**

HEGEDÜS és SÁNDOR
protestáns irod. könyvkiadóhivatalában. **DEBRECZEN.**

GEBAUER KÁROLY és TSA.

ELSŐ DEBRECENI TEMETKEZÉSI INTÉZET.
(KOSSUTH-UTCA 2-IK SZÁM.)

Debreczen szabad királyi város legrégibb temetkezési vállalata. Alapított 1868. évben

Elvállal temetések rendezését Debreczenben, valamint az ország bármely részében, a legmagasabb kivánalmaknak megfelelő kivitelben.

Kegyeletteljes pontossággal végez exhumálást, hulla szállítást minden országból vagy a harc-tér bármely részéből, előre megállapított leg-szolidabb árak mellett.

Állandó gyári raktár:

Minden kivitelű érc, fa, selyem, bársony, bronzirozott és fényezett koporsókból, dús választék művirág és érc koszorúkból.

Sürgőnycim: Gebauer temetkezési Intézet Debreczen.

Telefon: nappal 103-ik szám, éjjel 60 szám.

Temetések megrendelése éjjel is elfogadtatik.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, család- és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyericsy Béla.

Előfizetési díja egy évre **2 kor.** Az **Ébresztőnek** minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatvány-számot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötetlékében az 1915. év végén 1300 fogyasztási szövetkezet működött, amelyek összforgalma 60.000,000 korona volt.

Földművelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el. □□

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

2149—1916.

A kebelbeli egyházak nagytiszteletű Presbiteriumaihoz.

A magas kormány az 1912. évi LXIII. t.-cz.-ben nyert felhatalmazás alapján a közel jövőben negyedik hadikölcsönt fog kibocsátani, mely hadikölcsön sikerének biztosítása érdekében ez alkalommal is közvetlenül fordul az ország közönségéhez. A siker eléréséhez nélkülözhetetlen, hogy most is áthasson mindnyájunkat az a tudat, hogy elsőrendű hazafias kötelességet teljesítünk akkor, midőn minden nélkülözhető készpénzünket hadikölcsön alakjában a haza oltárára letesszük. Az előző hadikölcsönök jegyzésénél tapasztalt fényes eredmények méltóan bizonyították úgy a lakosság hazafias áldozatkészségét, mint annak jogos harcunk teljes sikerébe vetett rendíthetetlen hitét.

A pénzügyi helyzete most is kedvező, s az új kölcsön feltételei is nem kevésbé előnyösek, mint az előző kölcsönöknél, s ugyancsak úgy vannak megállapítva, hogy e kölcsön jegyzésénél is mindenki ki-veheti részét.

Tájékoztató céljából megjegyzem, hogy az előző hadikölcsönökhöz hasonlóan ismét 6%-os járadék-kölcsön fog kibocsátásra kerülni, ezenkívül azonban ezúttal is 5½%-os, 10 év múlva névértékben visszafizetendő állami pénztárjegyek is fognak aláírásra bocsáttatni, amivel szemben a 6%-os járadékkötvények ez alkalommal zárolt darabok elhagyásával, csak szabad darabokban fognak kiadni. Eme új kölcsön típusnak az előző 6%-os járadékkölcsönök zárolt kötvényeivel szemben az az előnye, hogy míg a jegyzésük alkalmával zárolt járadékkölcsön-kötvények elidegenítésük esetén zárolt jellegüket elveszítik s így az új tulajdonos részére a zárolási időtartam elteltével névértékben leendő visszafizetést nem biztossítják, addig a most kibocsátásra kerülő, pénztárjegyekben kifejezett tőkekövetelés bárkinak, aki azokat 10 év múlva leendő lejáratukkor bemutatja, minden levonás nélkül ki fog fizettetni, ami a most történő kibocsátás alkalmával jegyző fél részére, a jegyzett pénztárjegyeknek kedvező értékesíthetőségét kétségtelenül elősegíti. A kibocsátásra kerülő 6%-os járadékkölcsön úgy a kiadandó címletek típusa és kamatlába, mint a befizetési módokra vonatkozó feltételek tekintetében azonos lesz a harmadik 6%-os járadékkölcsönrel, s az új kölcsön kibocsátási árfolyama is, figyelemmel a befizetési

időpontoknál mutatkozó eltérésekre, lényegileg megfelel az említett előző kölcsön kibocsátási árfolyamának.

Az 5½%-os állami pénztárjegyek kibocsátási árfolyamát a pénzügyminiszter úr olyképp állapította meg, hogy a jegyzett pénztárjegyek tényleges kamatozása, figyelemmel a 10 év múlva névértékben történő tőkevisszafizetésben rejlő árfolyam nyereségre, körülbelül megfeleljen a 6%-os zárolt járadékkötvényekkel biztosított tényleges kamatozásnak.

A kibocsátásra kerülő mindkét kölcsönre történő befizetésekre ezúttal az 1914. évi augusztus 1-je előtt elhelyezett, egyébként a moratórium feloldó rendeletben foglalt korlátozások alá eső betétek is, — a kikötött felmondási idők érvényben tartása mellett — teljes mérvben igénybe vehetők.

Az Osztrák-Magyar Bank és a Magyar kir. hadikölcsön-pénztár a most kibocsátásra kerülő kölcsönöknél és a harmadik hadikölcsön kibocsátása alkalmával megadott kedvezményeknek megfelelő messze-menő kedvezményeket fognak a jegyzésben résztvevők részére nyújtani. Sőt a kiadandó aláírási felhívásban kilátásba fog helyezettetni ezúttal az is, hogy a kormány gondoskodni fog arról, hogy az Osztrák-Magyar Bank és a M. kir. hadikölcsön-pénztár által 1917. évi december hó 31-ig nyújtandó kedvezmények ezen idő eltelté után az állami pénztárjegyekre vonatkozólag 1919. évi június 30-ig, a járadékkölcsön-kötvényekre vonatkozólag pedig 1921. évi június 30-ig a jegybank, vagy valamely más a kormány által kijelölendő intézet által nyújtassanak.

Azok a kedvező tapasztalatok, amelyek az előző alkalmakkor, s különösen a harmadik hadikölcsön jegyzése alkalmával a hadikölcsönök iránti érdeklődésnek a közönség mind szélesebb rétegeiben való elterjedése tekintetében tettek, nemkülönben a kedvező harcéri helyzet és az a körülmény, hogy a közönség kezei között terményeiknek, árúknak kedvező értékesítése folytán ismét jelentékeny összegű készpénz van, arra enged következtetni, hogy az új hadikölcsönrel is szép eredményt reményelhetünk.

A remény megvalósulásában hogy ne csalódjunk, szükség van minden a haza sorsát szíven viselő magyar emberre. A magas kormány a haza érdekében maga elé kitűzött célját csak úgy érheti el, ha a magyar nép mint eddig, úgy most is az erkölcsi támogatás mellett, az anyagi támogatás terén is a nagy időkhöz mért nagy áldozatokkal siet a maga kötelességének eleget tenni. Ez annyival inkább is teljesíthető, mert aki készpénzét és a közel jövőben vár-

ható megtakarításait a hadikölcsön jegyzésére fordítja, ezzel nemcsak a haza iránti köteletségének tesz eleget, de ugyanakkor a saját érdekében is helyesen cselekszik. A kebelbeli egyházak nagytiszteletű lelkészeinek, presbitériumainak és a gyülekezetek minden egyes tagjainak szíves, áldozatos közreműködését kérve és várva

Atyafiságos szeretettel vagyok
Debreczen, 1916 április 18.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1866 – 1916. szám.

**A tiszántúli református egyházkerület Nagytiszteletű
Esperesi karának.**

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a szellemileg gyenge egyének védkötelezettsége s az ily egyénnel szemben követendő eljárásra vonatkozó s valamennyi m. kir. tanfelügyelőhöz intézett 4529. eln. számú újabb rendelete másolatát azzal a kérelemmel közlöm, hogy az abban foglalt rendelkezést az egyházi hatóság alá tartozó iskolaszékekkel közölni és az iránt intézkedni méltóztassék, hogy az illető iskolai hatóságok ezen újabb rendelkezésnek is pontosan eleget tegyenek.

Atyafiságos szeretettel vagyok
Debreczen, 1916. évi április hó 10.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

4529—1916. szám.

**Valamennyi tanfelügyelőnek és tanfelügyelői
Kirendelt égnek.**

Hivatkozással az 1915. évi január hó 16-án 2688. eln. 1914. szám alatt kelt és a gyengeelméjűeknek a katonai sorozó bizottságok által való könnyebb meg-bírálására vonatkozó rendeletemre szükségesnek tartom, hogy a C. minta alapján kiállítandó kimutatásokon ezen kívül az illetőségi községre vonatkozó rovat kitöltése alkalmával az illető járás és vármegye neve is föltüntettessék. Az időközben szerzett tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy ezen adatok hiányában a megfelelő katonai nyilvántartások kiegészítése, valamint a személyazonosság kétségtelen megállapítása sokszor igen nagy nehézségekbe ütközik.

Fölvívom ennélőgva Tanfelügyelő Urat, hogy ezen rendeletemet a hatáskörébe tartozó intézetek igazgatóival, illetve iskolaszékekkel és iskola gondnokságokkal haladéktalanul közölje.

Budapest, 1916. évi március hó 31.

Jankovich.